

после того, как прочитал произведение (сказка, рассказ – в 1 классе, во 2–4 классе – книга). Если первоначально учащиеся самостоятельно выбирают произведения, то в процессе возможно усложнение: чтение сказок определенного автора на определенную тему; составление списка книг, которые читают все по порядку, каждый в своем темпе. Данная работа будет плодотворной только в случае, когда учитель отведет ежедневно (еженедельно) определенное время для проверки и анализа прочитанного, причем акцент-ируя внимание не на сравнении успехов между учащимися, а на личные достижения каждого, что позволит исключить формальный подход к чтению [3].

Таким образом, в 1 классе важно из просто «читающего» ученика создать ученика, умеющего думать, анализировать в процессе чтения. Спектр приемов и форм весьма разнообразен, и каждый учитель может выбрать то, что позволит его ученику оказываться в «ситуации успеха» чаще, а значит, не только не потерять, но и повысить интерес к чтению.

Список использованной литературы

1. Назарова, Л. К. Об усовершенствовании методики обучения грамоте / Л. К. Назарова // Нач. шк. – 1964. – № 10. – С. 58–61.

2. Чернякова, Т. В. Формирование навыков беглого, осознанного, выразительного чтения и пути их совершенствования [Электронный ресурс] / Т. В. Чернякова // Социальная сеть работников образования. – Режим доступа: [https:// nsportal.ru/nachalnaya-shkola/materialy-mo/2013/04/13/formirovanie-navykov-beglogo-osoznannogo-vyrazitelnogo](https://nsportal.ru/nachalnaya-shkola/materialy-mo/2013/04/13/formirovanie-navykov-beglogo-osoznannogo-vyrazitelnogo). – Дата доступа: 27.03.2018.

3. Сайко, А. Г. Формирование навыков беглого чтения как средство повышения качества знаний обучающихся [Электронный ресурс] / А. Г. Сайко // Социальная сеть работников образования. – Режим доступа: <https://nsportal.ru/npo-spo/obrazovanie-i-pedagogika/library/2013/11/21/formirovanie-navykov-beglogo-chteniya-kak>. – Дата доступа: 20.03.2018.

М.Р. Гарбачык

Брэст, УА «БрДУ імя А.С. Пушкіна»

КАМУНІКАТЫЎНАЯ ПРАСТОРА: ЛІНГВІСТЫЧНЫ АСПЕКТ ДАСЛЕДАВАННЯ

Паняцце камунікатыўная прастора ў лінгвістыцы не мае ўстойлівага і адназначнага вызначэння. У агульнай тэорыі камунікацыі гэты тэрмін можа трактавацца вельмі шырока як «тэрыторыя, асяроддзе, у межах якога

адбываецца ўзаемадзеянне» [1, с. 47]. У Г.Г. Пачопцава камунікатыўная прастора – гэта прастора інфармацыйная, з той толькі агаворкай, што «ў выпадку камунікацыі гаворка ўжо ідзе аб двухбаковым працэсе, дзе і генератар, і атрымальнік інфармацыі валодаюць актыўнымі, фарміруючымі гэтую камунікацыю ролямі» [2, с. 295–296]. Нярэдка паняцце *камунікатыўная прастора* прыраўноўваецца да паняцця *дыскурс*. Пры гэтым тыпалагізацыя дыскурсу можа мець розныя падставы: дыялагічны або маналагічны характар камунікацыі (камунікатыўная прастора гутарковай мовы); спосаб камунікацыі ў залежнасці ад тыпу «тэхнічнага» носбіта інфармацыі (віртуальная камунікатыўная прастора, камунікатыўная прастора інтэрнэту); стылістычныя і функцыянальныя параметры дыскурсу (гульнявая камунікатыўная прастора) і інш. У больш вузкім сэнсе камунікатыўная прастора можа быць інтэрпрэтавана як проксемічная прастора (актуальная камунікатыўная прастора) паміж удзельнікамі зносін; як прастора асобнага тэксту. Н.У. Мураўёва пад камунікатыўнай прасторай чалавека разумее ўзровень яго камунікатыўнай кампетэнцыі: веды і ўяўленні пра тое, як прынята мець зносіны ў розных сітуацыях.

Стварэнне гарманічнай камунікатыўнай прасторы – гэта арыентацыя камунікантаў на дыялагічныя зносіны ў шырокім сэнсе слова. Уступаючы ў камунікатыўныя адносіны, кожны з удзельнікаў валодае ўласным бачаннем працэсу камунікацыі, сваёй ролі ў ёй, мае свае каштоўнасныя арыенціры і ўласнае ўяўленне пра той ці іншы прадмет маўлення. Аднак адказнасць за «якасць» камунікатыўнай прасторы ў кантэкстным камунікатыўным акце заўсёды нясе адрасант. Пры лінгвістычным падыходзе даследуюцца не толькі структурныя складнікі камунікатыўнага працэсу, але і яго дыскурсіўныя характарыстыкі, у якія павінен уключацца і кагнітыўны аспект.

У адпаведнасці з даным падыходам у камунікатыўнай прасторы вылучаюцца найбольш важныя сферы:

1. Уласная моўная сфера, якая актуальна ў непасрэдных міжасобасных зносінах. Межы гэтай сферы вызначаюцца правіламі камунікацыі ў канкрэтным дыскурсе і параметрамі канкрэтнай моўнай сітуацыі.

2. Аксіялагічная сфера камунікатыўнай прасторы разглядаецца намі як актуальная для данага камунікатыўнага акта сістэма каштоўнасцей і ацэнак кожнага з камунікантаў. Узаемадзеянне камунікантаў у данай сферы камунікатыўнай прасторы адбываецца як пры непасрэднай (міжасобаснай), так і пры апасродкаванай камунікацыі (напрыклад, праз СМІ), калі не адбываецца змянення камунікатыўных роляў адрасанта і адрасата.

3. Кагнітыўная сфера камунікатыўнай прасторы – гэта сістэма ключавых канцэптаў, актуальных для данага камунікатыўнага акта, свайго

роду малюнак свету, які рэпрэзентуецца адрасантам і адрасатам у рамках данага дыскурсу. Даная сфера камунікатыўнай прасторы можа быць вызначана для любога тыпу камунікацыі і для любога тыпу дыскурсу: ад прыватнай гутаркі да сацыяльна значымых тыпаў дыскурсу.

Уяўленне адрасанта (гаворачага) пра камунікатыўную прастору ў рамках канкрэтных зносінаў вызначае выбар камунікантам тыпу маўленчых паводзінаў, які з'яўляецца свайго роду інструментам фарміравання камунікатыўнай прасторы.

У лінгвапрагматыцы маўленчыя паводзіны «разумеюцца як сукупнасць канвенцыяльных (ажыццяўляюцца ў адпаведнасці з правіламі) і неканвенцыяльных (ажыццяўляюцца па ўласным гледжанні) маўленчых учынкаў, якія ажыццяўляюцца індывідам ці групай індывідаў» [3, с. 15].

Адрасант (гаворачы) арыентуецца на адну з трох устаноў: 1) ажыццявіць пранікненне ў камунікатыўную прастору адрасата, дэфармаваць яго ў адпаведнасці з уласным малюнкам свету, уяўленнямі, ацэнкамі і г. д.; 2) экспліцыраваць уласныя ўяўленні і ацэнкі, не імкнучыся пры гэтым істотна змяніць уяўленні і ацэнкі адрасата; 3) стварыць агульную з адрасатам якасна новую для сябе і для яго камунікатыўную прастору.

Такім чынам, паняцце *камунікатыўная прастора* арганічна ўключаецца ў сістэму такіх ключавых паняццяў і катэгорый лінгвістыкі, як адрасант, адрасат, маўленчыя паводзіны, камунікатыўны намер.

Спіс выкарыстанай літаратуры

1. Шарков, Ф. И. Основы теории коммуникации / Ф. И. Шарков. – М. : Соц. отношения, 2005. – 342 с.
2. Почепцов, Г. Г. Теория коммуникации / Г. Г. Почепцов. – М., 2001. – 311 с.
3. Клюев, Е. В. Речевая коммуникация : учеб. пособие / Е. В. Клюев. – М., 2002. – 242 с.